

Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki

dr hab. inż. arch. Anna Agata Kantarek
ZAKŁAD PRZESTRZENI URBANISTYCZNYCH
INSTYTUT PROJEKTOWANIA URBANISTYCZNEGO
WYDZIAŁ ARCHITEKTURY

Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej
Ul. Podchorążych 1, 30-084 Kraków, Polska

+48 602340157
anna.kantarek@pk.edu.pl

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Piotra Żabickiego
„Architektura szkół wyższych w Polsce po 2004 roku”
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Ewy Kuryłowicz
na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej

Recenzja została wykonana w oparciu o zlecenie nr 540010100343 (umowa o dzieło 1010/2018) dla Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej reprezentowanego przez dr inż. arch. Jerzego Grochulskiego, Prodziekana ds. Ogólnych Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej oraz dostarczony egzemplarz pracy autorstwa Piotra Żabickiego pt. „Architektura szkół wyższych w Polsce po 2004 roku” (rozprawa doktorska, Wydział Architektury, Politechnika Warszawska, Warszawa, 2018).

1. Ocena formalna rozprawy

Praca liczy 352 strony, 473 ilustracje (oznaczone jako rysunki), tabele i zestawienia.

Praca składa się ze wstępu, 8. rozdziałów, bibliografii oraz załącznika (*Ankieta badania*). Praca poprzedzona jest streszczeniami w języku polskim i angielskim.

Wstęp zawiera informacje dotyczące uzasadnienia podjęcia tematu, celów pracy, tezy i pytań badawczych oraz zakresu pracy, metodologii oraz zakresu badań.

Rozdział pierwszy poświęcony jest omówieniu determinant procesów i rozwiązań architektonicznych oraz urbanistycznych obiektów szkolnictwa wyższego.

Rozdział drugi omawia jakość rozwiązań architektonicznych i urbanistycznych obiektów dla publicznego szkolnictwa wyższego oraz przedstawia kryteria oceny tych rozwiązań według wybranych kryteriów.

Rozdziały trzeci i czwarty poświęcone są omówieniu, według wybranych kryteriów, przykładów kampusów szkół wyższych w Europie i w Polsce. Przedstawiono także podsumowania i wnioski.

Rozdział piąty przedstawia *Zestawienie inwestycji obiektów szkolnictwa wyższego zrealizowanych w latach 2004-2018 lub będących w realizacji, w podziale na lokalizację i tryb wyboru projektanta* (s.287n). Zestawienie obejmuje 315 pozycji z podziałem na województwa.

Rozdział szósty stanowi omówienie wyników analiz, rozdział siódmy jest podsumowaniem pracy a rozdział ósmy przedstawia postulaty dotyczące przyszłości.

Bibliografia obejmuje 155 pozycji oraz 24 źródła internetowe.

Załącznik stanowi formularz ankiety skierowanej do polskich szkół wyższych zatytułowanej „Architektura szkół wyższych w Polsce po 2004 roku”.

Przedstawiona praca jest obszerna i zawiera szeroki materiał badawczy dotyczący wybranego tematu. Autor nie ustrzegł się jednak błędów, które utrudniają percepcję pracy. Jej edycja nie jest czytelna - brak jasnego wyodrębnienia poszczególnych rozdziałów pracy. W bibliografii brak bardzo wielu cytowanych stron internetowych, zwłaszcza z rozdziału IV. Tabele i zestawienia nie są ponumerowane.

Z pewnością opracowanie zyskałoby na klarowności, gdyby Autor zdecydował się na opracowanie planów orientacyjnych dla cytowanych kampusów z odniesieniem do skali oraz w jednolitej szacie graficznej.

Język pracy jest jasny i profesjonalny.

2. Temat i cel rozprawy i jej założenia badawcze

Autor wyraźnie przedstawia swoje zamiary badawcze przedstawiając uzasadnienie podjęcia tematu, cel i badania badawcze pracy, jej tezę, zakres, metodologię oraz stan badań.

Podstawowym celem badań Autora jest architektura szkół wyższych. Jej rozwój w Polsce po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 stanowi ważny próg czasowy, który związany jest tak ze szczególnym rozwojem szkolnictwa wyższego w Polsce jak i nowymi możliwościami finansowymi jego rozwoju.

Cel badań został określony precyzyjnie i jest nim *znalezienie uwarunkowań i cech opisujących architekturę przeznaczoną na potrzeby szkolnictwa wyższego w formującym się w Polsce społeczeństwie informacyjnym i gospodarce opartej na wiedzy, na tle tradycji tego budownictwa oraz w obliczu zmian architektury tego typu w Europie* (s. 8).

Z uwagi na obszerny zakres tematyki Autor zawężył swoje badania do obiektów publicznego szkolnictwa wyższego w Polsce w latach 2004-2018 oraz do badania trzech wybranych determinant ich powstania a to - rezultatów działania prawa zamówień publicznych, sytuacji planistycznej oraz realizacji zasad zrównoważonego rozwoju.

Autor opiera swoją pracę na ściśle sprecyzowanej metodologii. U jej podstaw leży intuicja i obserwacja, które dzięki zainteresowaniom i pasji Autora były stopniowo uzupełniane wielokryterialną analizą i porównywaniem poszczególnych przypadków, pogłębieniem ich badań poprzez analizę poszczególnych uwarunkowań oraz analizą źródeł i literatury przedmiotu.

Warto tu podkreślić, że Autor jest praktykującym architektem a jego działalność projektowa jest od ok. 20 lat związana z zagadnieniami budownictwa dla szkolnictwa wyższego. Pozwala to na uzupełnienie teoretycznego podejścia do podjętej tematyki spojrzeniem doświadczonego projektanta i praktyka. Jest to niezwykle cenne dla prac z dyscypliny *Architektura i urbanistyka*.

3. Struktura rozprawy i jej ocena merytoryczna

Praca jest wyjątkowo obszerna. Autor bardzo szeroko przedstawia tło omawianych zagadnień.

Rozdział I. DETERMINANTY

Rozdział poświęcony jest szerokiemu omówieniu zagadnień związanych z warunkowaniem współczesnych realizacji w zakresie szkolnictwa wyższego.

Autor przedstawia krótki rys historyczny oraz typologię zespołów szkół wyższych wg. B. Edwardsa oraz odnosi ją do sposobu omawiana przykładów, jaki przyjął w pracy, a to w relacji do zespołów kampusów w budowie, kampusów uzupełnianych, kampusów o ukształtowanej, zamkniętej strukturze oraz kampusów w fazie koncepcyjnej.

Należy to podkreślić istotne dla pracy i wyjątkowo cenne podejście Autora w traktowaniu architektury szkół wyższych, poprzez rozpatrywanie jej zawsze w szerszym kontekście zespołu urbanistycznego. Spojrzenie z uwzględnieniem poziomu budynku-architektury, zespołu urbanistycznego kampusu i szerszego kontekstu urbanistycznego miasta jest tu przeprowadzone bardzo konsekwentnie i stanowi jedną z podstawowych wartości pracy.

W rozdziale pierwszym Autor przedstawia także współczesne uwarunkowania realizacji budynków szkolnictwa wyższego w Polsce. Ukazuje dynamikę rynku edukacji wyższej w Polsce tak po 1989 roku jak i sytuację po roku 2004. Charakteryzuje również współczesne podejście do funkcji i formy budynków związanych z edukacją wyższą i badaniami naukowymi.

Następnie Autor przybliży realia działania systemu planistycznego w Polsce oraz Prawa zamówień publicznych. Omawia także ideologię zrównoważonego rozwoju.

Na marginesie warto tu zauważyć, że nie tyle brak planów MPZP (s. 37) jest bolączką Polskiego systemu planowania ile brak planów ogólnych i właściwej hierarchii planów i decyzji w nich zawartych. Na dodatek wiele z planów MPZP nie zawiera odpowiedniej ilości informacji, która zapewniałaby realizację spójnej i harmonijnej całości przestrzennej.

uwagi szczegółowe

strona	uwaga
26	Umieszczony tu przykład Szczecińskiej Akademii Sztuk nie jest potrzebny i zaburza czytelność wyводу.
41	Tekst zawiera informacje, które należą do wniosków.
42	Tabela nic nie wnosi ani do zakresu informacji ani do prowadzonego wyводу. Nie jest też numerowana co utrudnia jej odniesienie do tekstu
46	Definicja zrównoważonego rozwoju jest niewłaściwa

Rozdział II. JAKOŚĆ

Rozdział ten poświęcony jest jakości rozwiązań architektonicznych i urbanistycznych obiektów dla publicznego szkolnictwa wyższego. Zawiera dwie części - *Kryteria oceny obiektów szkolnictwa wyższego i ich zespołów* oraz *Ocenę jakości rozwiązań...*

Wydaje się, że odpowiedniejszym tytułem dla rozdziału byłoby bezpośrednie odniesienie do wyboru kryteriów oceny wybranych budynków lub zespołów oraz stan i zakres zebranych informacji.

W tym kontekście większość rozdziału poświęconego ocenie przygotowania inwestycji oraz *Tabela 4 Postulowany proces przygotowania inwestycji* nie mają tu miejsca i powinny znaleźć się w końcowej, wnioskowej części pracy.

Autor przedstawia w tym rozdziale także informacje dotyczące wyników ankiety, która rozesłał do 59. uczelni wyższych w Polsce. Na ankietę odpowiedziało jedynie 44% szkół. I to także świadczy o tym, jak bardzo uczelnie wyższe i ich decydenci nie są zainteresowani kształtem przestrzennym rozwoju swoich siedzib (s. 62).

Na s. 64 przedstawiono kolejne uściślenie dotyczące materiału badawczego do kampusów w budowie oraz współcześnie uzupełnianych.

Zastrzeżenie budzi stwierdzenie: *Wyboru kampusów dokonano z założeniem ich reprezentatywności w pracy. Pominięto analizę kampusów, dla których nie zgromadzono wystarczających danych* (s. 64). Założenie reprezentatywności jest tu błędem logicznym. Nie mamy w założeniach pracy wyводу dotyczącego reprezentatywności, należy więc przyjąć, że wnioski dotyczą analizowanego zbioru przykładów.

Na s. 64 zadeklarowano, iż analizie poddane będą dwie spośród kategorii typologicznych kampusów przedstawionych na s. 20, a to - kampusy w budowie oraz kampusy uzupełniane. Jednocześnie kolejne rozdziały ukazują jedynie kampusy w budowie (wg nazwy rozdziału). Niekonsekwencją jest tu opis inwestycji Politechniki Warszawskiej w jej głównym kampusie (ss. 204-208), który to zespół zaliczony został na s. 20 do drugiej kategorii (kampusy uzupełniane).

Wbrew deklaracji na s. 65. dotyczącej nieuwzględnienia informacji na temat technicznych, behawioralnych i społeczno-ekonomicznych charakterystyk obiektów (kryteria C, D, E) w studiach przypadków znalazły się - i dobrze - istotne informacje na temat wybranych obiektów (w kryterium B).

Trzeba docenić odniesienie do zasad Nowej Urbanistyki w budowaniu kryteriów oceny. Jednocześnie należy zanotować brak oczywistych odniesień do znanych teorii urbanistycznych jak choćby do rozróżnień K. Lyncha lub K. Wejcherta dotyczących percepcyjnych czy strukturalnych całości w budowie zespołów urbanistycznych czy czynników T. Tołwińskiego. Klasycznych dzieł tych autorów zabrakło w bibliografii.

uwagi szczegółowe

strona	uwaga
73, 74	Zacytowano dwie pozycje - J. Żórawski <i>O budowie formy architektonicznej</i> , Arkady, Warszawa 1973 oraz Latham M. <i>Architecture and its Ethical Dilemmas</i> [w:] Ray E. (red.) (2005) <i>Architecture and its Ethical Dilemmas</i> , Taylor&Francis Group, London, New York, których brak w bibliografii.
76-81	Szerszy opis kryteriów C, D i E wydaje się nie być potrzebny wobec dalszego braku ich zastosowania

Rozdział III. EUROPEJSKIE KAMPUSY W BUDOWIE

W rozdziale przedstawiono kampusy z sześciu miast Europejskich. Spośród przedstawionych szkół większość stanowią szkoły publiczne. Szkołą prywatną jest Università Bocconi i w związku z tym nie powinna być rozpatrywana w pracy.

uwagi szczegółowe

strona	uwaga
94	Zdanie dotyczące braku zaznaczenia stref wejściowych w Rolex Center (EPFL Lozanna) jest dyskusyjne. Wejścia są zaopatrzone w przestrzenne mapy informacyjne (przystosowane do potrzeb osób niewidomych lub niedowidzących), a w podłodze umieszczono linie prowadzące ułatwiające orientację w obiekcie tak osobom niepełnosprawnym jak i pełnosprawnym.
98	Przypis 252 do rysunku 65 dotyczący kampusu w Olsztynie jest niepotrzebny i jednostkowy.
129	Wniosek A6 nie jest uprawniony. Nie przedstawiono dowodu.

Rozdział IV. POLSKIE KAMPUSY W BUDOWIE

Ten obszerny rozdział (157 stron) stanowi opis, według założonych kryteriów, kampusów szkół wyższych w Polsce wraz z analizą przypadków dotyczących konkretnych obiektów.

Na początku rozdziału umieszczono powtórzenie tezy pracy ze stron 9. i 10. Nie ma to celu.

Komentarza wymagają dane dotyczące Krakowa i III kampusu UJ.

W Krakowie uczyło się w 2017. roku 160 tys. studentów (a nie 200).

Historia powstania III Kampusu UJ sięga roku 1988. Rezultatem ustaleń planu ogólnego z 1994 roku był projekt planu koordynacyjnego autorstwa przez prof. A. Böhma¹ z zespołem, którego głównym zadaniem było pogodzenie dwóch przeciwstawnych wymagań - dużej intensywności zabudowy o ochrony krajobrazu otwartego. Plan był poprzedzony studium krajobrazowym. Plan koordynacyjny został przyjęty przez Zarząd Miasta Krakowa i służył jako podstawa do organizowania konkursów architektonicznych dla realizacji poszczególnych obiektów. Następnie po zmianie systemu planowania w Polsce, (1994/2003) przystąpiono do uchwalenia MPZP dla tego obszaru. Został on uchwalony w 2005 roku i obejmuje również tereny Parku Technologicznego.

Trudno też zgodzić się z określeniem o peryferyjnej lokalizacji Kampusu położonego w prostej linii 4,5 km od Rynku Starego Miasta i graniczącego od wschodu i południa z intensywnie zabudowanymi dzielnicami mieszkaniowymi (sąsiedztwo od północy to chronione tereny przyrodnicze).

¹ Projekt był szeroko omawiany w publikacjach; tu odniesienie do Böhm A. (2008) Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego III Kampusu UJ, Czasopismo Techniczne, Z. 1-A/2008, Kraków, ss. 69-76
<https://suw.biblos.pk.edu.pl/downloadResource&mId=145542> (18.02.2019)

Powyższe dane nie dotyczą oceny jakości poszczególnych obiektów czy stopnia zabudowy terenu (plany koordynacyjne służą przecież stopniowaniu inwestycji).

uwagi szczegółowe

strona	uwaga
155	Opinia o bezwarunkowej konieczności likwidacji ogradzania terenów kampusów szkół wyższych budzi wątpliwości. Tereny wyższych uczelni stanowią odrębną organizację i należy zrozumieć decyzje rektora co do formy utrzymania porządku. Dotyczy to również wstępu do poszczególnych budynków. Recenzent spotkał się niejednokrotnie z tym, że wstęp do budynku był kontrolowany i możliwy jedynie dla osób posiadających odpowiednie pozwolenia.
136, 156	Powtórzone porównanie: <i>choć daleko jej do ikonicznego charakteru Rolex Learning Center w EPFL jest niefortunne i niepotrzebne.</i>
160	Odniesienie w przypisie 412. i w pozycji 106 bibliografii dotyczy Natalii Przasmyckiej (nie zaś Przasnyckiej)
189, 190	Ilustracje (rysunki 260, 261, 263-265) dotyczące Kampusów Centralnego i Powiśle są wyjątkowo nieczytelne. Nie przedstawiono skali ani orientacji planów. Nie ma ujednoczonego oznaczenia obiektów (nowe obiekty na rys. 260 są oznaczone jako istniejące na rys. 263; niektóre projektowane na rys. 261, 263 i 265 są nieobecne na rys. 264)

W podsumowaniu recenzji tej części pracy należy jeszcze raz podkreślić, że ujednoczona forma graficzna planów zagospodarowania (z podaniem skali i orientacji) i miejsca omawianych przykładów pomogłaby nie tylko w percepcji pracy ale również Autorowi przy prowadzeniu analiz porównawczych.

Rozdział V. ZESTAWIENIE INWESTYCJI

Rozdział stanowi *Zestawienie inwestycji obiektów szkolnictwa wyższego zrealizowanych w latach 2004-2018 lub będących w realizacji, w podziale na lokalizację i tryb wyboru projektanta* (s.287n). Przedstawiono 315 obiektów z podziałem na województwa i z określeniem: uczelni, inwestycji, roku realizacji, zespołu projektowego, trybu wyboru projektanta. Przedstawiono też ilustrację obiektu.

To bardzo dobry i pieczołowicie przygotowany materiał, który może być bazą dla analiz statystycznych. Nie podano natomiast źródeł zawartych w tym rozdziale informacji.

Rozdział VI. WYNIKI ANALIZ

W rozdziale przedstawiono podsumowanie przeprowadzonych badań i analiz szczegółowych według punktów sformułowanych w tezie.

Wnioski są przejrzyste i przedstawione logicznie.

Oprócz odpowiedzi na trzy główne postulaty tezy pracy przedstawiono także odpowiedzi na pytania badawcze.

W rozdziale VI.A przedstawiono *Analizę porównawczą efektów jakościowych rozwiązań architektoniczno-urbanistycznych wybranych kampusów uczelni wyższych polskich i*

zachodnioeuropejskich przy użyciu wielokryterialnej metody oceny (Tabela 8). To interesujące porównanie ma jednak charakter poglądowy ze względu na brak kryteriów wyboru przykładów.

Raz jeszcze warto zwrócić uwagę na fakt, iż zagadnienia dotyczące jakości architektury rozpatrywać należy w kontekście urbanistycznym. Autor pracy konsekwentnie przeprowadza swoje badania i rozważania w taki właśnie sposób.

Stąd wnioski dotyczące oceny architektury - tu w relacji do sposobu wyłaniania projektanta i sposobu realizacji - są związane głównie z wymiarem budynku, a pozostałe - w zakresie uwarunkowań planistycznych i ideologii zrównoważonego rozwoju - przede wszystkim w relacjach urbanistycznych i środowiskowych.

uwagi szczegółowe

strona	uwaga
326	Umieszczono tu fragment tekstu z cytatem z Juzwa N., Gil A. <i>Rozwój miasta współczesnego na tle procesów uprzemysłowienia</i> [w:] Lorens P., Mironowicz I. (red.) (2013) <i>Wybrane teorie współczesnej urbanistyki</i> , Akapit-DTP, Gdańsk, który jest powtórzeniem tekstu ze strony 25.

Rozdział VII. PODSUMOWANIE PRACY

Rozdział ten w zwięzły sposób podsumowuje wyniki pracy w relacji do trzech przedstawionych w tezie wybranych determinant, dotyczących oceny rozwiązań architektoniczno-urbanistycznych obiektów publicznego szkolnictwa wyższego w Polsce w latach 2004-2018.

Rozdział VIII. POSTULATY NA PRZYSZŁOŚĆ

Autor przedstawia 10 postulatów dotyczących koniecznych zmian realiów rozwoju budownictwa szkół wyższych w Polsce. Co ważne związane są one głównie ze zmianą przepisów prawa. Zarówno prawo urbanistyczne jak i przepisy dotyczące realizacji obiektów powodują - i to oczywiście nie tylko w zakresie architektury i urbanistyki związanej z publicznym szkolnictwem wyższym - trwałe straty tak w wymiarze przestrzennym jak i ekonomicznym i szerzej kulturowym.

Recenzowana praca wpisuje się tym w szerszą dyskusję dotyczącą kondycji architektury i urbanistyki we współczesnych polskich realiach.

4. Wniosek końcowy

Podsumowując uważam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr inż. arch. Piotra Żabickiego zatytułowana „Architektura szkół wyższych w Polsce po 2004 roku” odpowiada formalnym i merytorycznym wymogom stawianym rozprawom doktorskim i wnoszę o kontynuację procedury, przyjęcie rozprawy doktorskiej oraz dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Kraków, 22. lutego 2019